

DE SCHIJNKNIPTOR *ISORHIPIS MELASOIDES* NIEUW VOOR DE
NEDERLANDSE FAUNA (COLEOPTERA: EUCNEMIDAE)

Wil Heesters & Koen Verhoogt

In het voorjaar van 2022 werd een mannetje van *Isorhipis melasoides* verzameld van een dode beuk in het landgoed Annanina's Rust bij Hilvarenbeek (Noord-Brabant). Op dit landgoed, dat vanaf 1974 wordt beheerd door Brabants Landschap, mogen dode bomen blijven staan en liggen, wat gunstig is voor de doodhoutfauna en waarschijnlijk de vestiging van deze kever mogelijk heeft gemaakt. In dit artikel wordt *I. melasoides* voorgesteld als nieuwe soort voor Nederland en informatie gegeven over de vindplaats en biologie.

INLEIDING

Bij een bezoek aan het natuurgebied Annanina's Rust bij Hilvarenbeek (Amersfoortcoördinaten 139-388) op 26 mei 2022 werd door de eerste auteur een aantal kevers verzameld van een staande stam van een dode beuk *Fagus sylvatica*. De verrassing was groot toen naast de exemplaren van de in Nederland algemeen voorkomende soort *Melasis buprestoides* (Linnaeus, 1760) een mannetje van *Isorhipis melasoides* (Laporte, 1835) (fig. 1) tevoorschijn kwam. De determinatie werd bevestigd door de tweede auteur. Het exemplaar is opgenomen in de collectie van de eerste auteur. Naast deze soorten werden op dezelfde schorsloze stam ook *Xestobium rufovillosum* (De Geer, 1774) en *Ptilinus pectinicornis* (Linnaeus, 1758) aangetroffen. Herhaald bezoek aan het gebied en inspecties aan dode stammen in de maanden na de ontdekking leverde geen nieuwe vondsten van *I. melasoides* op. Ook werden op diverse plaatsen 'flight interception traps' van het eenvoudige flesprototype (azijnzuurval) geplaatst. Dit levert ook geen nieuwe vangsten op. Het natuurgebied Annanina's Rust omvat 151 hectare en bestaat deels uit een oud landgoed met monumentale beuken en eiken en het resterende deel voornamelijk uit naaldhout en loofhoutaanplant van recentere datum. Voor de eerste auteur is Annanina's Rust bijzonder omdat hij het al bezocht in zijn studententijd en zijn grootmoeder er in 1910 is geboren.

Figuur 1. Mannetje van *Isorhipis melasoides*, Hilvarenbeek (Noord-Brabant), 26.v.2022. Foto Rik Delhem.
Figure 1. Male of *Isorhipis melasoides*, Hilvarenbeek (Noord-Brabant), 26.v.2022 Photo Rik Delhem.

HERKENNING

Met een lengte van 7-11 mm is *I. melasoides* de grootste schijnknipitor (familie Eucnemidae) in Europa. De familie telde tot nu toe in Nederland acht gevestigde soorten, behorende tot vijf genera: *Melasis buprestoides*, *Hylis* met drie soorten, *Microrhagus* met twee soorten, *Eucnemis capucina* (Ahrens, 1812) en *Dromaelus barnabita* (Villa & Villa, 1837) (Cuppen 2010, Heijerman & Thomas 2016). Met de vondst van *I. melasoides* komt de stand nu dus op negen soorten, behorende tot zes genera. *Hylis cariniceps* (Reitter, 1902) is niet meer gevonden sinds 1966 (Cuppen 2010, Colijn & Burgers 2022). Vertegenwoordigers van de familie Eucnemidae zijn met wat moeite op naam te brengen met de determinatiesleutels in Lohse (1979) en Lompe (2020). *Isorhipis melasoides* heeft meestal een zwarte kop en halsschild en bruinrode tot zwarte dekschilden met goudgele beharing. De poten en sprieten zijn donkerbruin tot roodgeel. Bij het mannetje zijn de 11-ledige sprieten opvallend waaivormig (fig. 1) en bij het vrouwtje minder opvallend kamvormig. Het halsschild heeft een lengtegroef in het midden en evenals de dekschilden een fijne bestippling. In Europa komen drie soorten voor binnen het genus *Isorhipis*: de kleine *I. marmottani* (Bonvouloir, 1871), de middelgrote *I. nigriceps* (Mannerheim, 1823) en de grote *I. melasoides*. Voor de verschillenmerken kan bijvoorbeeld Muona (1995) of Lompe (2022) geraadpleegd worden.

VOORKOMEN IN EUROPA

Du Chatenet (2017) geeft aan dat *I. melasoides* vanaf de Pyreneeën tot de aan de Poolse oostgrens verspreid voorkomt in oude bosgebieden. Németh et al. (2017) noemen de volgende landen: Bulgarije, Bosnië-Herzegovina, Duitsland, Europees Rusland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Italië, Kroatië, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slowakije, Tsjechoë, Turkije, Zweden en Zwitserland. Ferenc & Tamutis (2009) melden *I. melasoides* voor Litouwen. In 2006 werd *I. melasoides* in Groot-Brittannië gevonden

Figuur 2. Vindplaats van *Isorhipis melasoides* in Nederland.

Figure 2. Record of *Isorhipis melasoides* in the Netherlands.

(Mendel et al. 2011). Gerend (2008) meldt de soort voor Luxemburg en Thieren et al. (2009) doen dat voor België.

BIOLOGIE

Isorhipis melasoides is vooral te vinden in oude beukenbossen op stammen en houtstapels in de buurt van hun broedbomen. De imago's vliegen vanaf mei tot augustus (Du Chatenet 2017). Volgens Haselböck (2005) ontwikkelen de larven zich meestal in dode beuken *Fagus sylvatica* en elzen *Alnus glutinosa*. Du Chatenet (2017) noemt ook nog haagbeuk *Carpinus betulus* en linde *Tilia* en Muona (1993) nog eik *Quercus* en iep *Ulmus*. Zij boren gangen en leven vermoedelijk van schimmels in het dode hout. Het exemplaar dat werd verzameld in Nederland is aangetroffen in een loofbos met veel relatief jonge dode beuken, die deels zijn omgevallen. Een deel van deze dode bomen is geheel of gedeeltelijk schorsloos en er bevinden zich veel sporen en uitvliegopeningen

Figuur 3. Detail van het oppervlak van de dode beuk waarop *Isorhipis melasoides* werd gevonden, met uitvliegopeningen van doodhoutkevers variërend van 1 tot 4 mm doorsnede. Foto Wil Heesters.
Figure 3. Detail of the surface of the dead beech on which *Isorhipis melasoides* was found, with the emerging holes of different bark beetles ranging from 1 to 4 mm in diameter. Photo Wil Heesters.

van diverse kevers zoals *Melasis buprestoides* en enkele soorten uit de familie van Anobiidae (fig. 3). Gedurende de zomermaanden kan de zon vanaf het middaguur tot de namiddag de plek rijkelijk beschijnen. Het exemplaar werd ook van een zonbeschenen stam verzameld (fig. 4).

DISCUSSIE

Het doodhoutbeleid van Brabants Landschap lijkt gunstig voor *I. melasoides* en andere doodhoutfauna. Hoewel *I. melasoides* meestal niet in grote aantallen wordt gevonden is het opvallend, dat er ondanks de vele inspanningen, maar één exemplaar is aangetroffen (fig. 2). Ook het nabijgelegen landgoed Groenendaal met enige monumentale bomen, ook beuken, is nog bezocht om in het dode hout te zoeken naar sporen, gangen en

Figuur 4. Staande dode beuk in het landgoed Annanina's Rust in Hilvarenbeek (Noord-Brabant) waarop *Isorhipis melasoides* werd gevonden, 26.v.2022. Foto Wil Heesters.
Figure 4. Standing dead beech in the estate Annanina's Rust (Noord-Brabant) on which *Isorhipis melasoides* was found, 26.v.2022. Photo Wil Heesters.

uitvliegopeningen, maar helaas zonder resultaat. De vraag blijft dus of *I. melasoides* al geruime tijd aanwezig was op Annanina's Rust en mogelijk in de dode takken van de monumentale beuken of andere boomsoorten overleefde of zich er pas recentelijk heeft gevestigd. Het is niet uit te sluiten dat de soort met geïmporteerd hout is geïntroduceerd. Mogelijk is *I. melasoides* bezig met een opmars vanuit het zuiden maar de dichtstbijzijnde vondsten bevinden zich nog altijd op behoorlijke afstand van de Belgische grens (Troukens et al. 2020). Op Waarneming.be staat een waarneming van een mannetje van *I. melasoides*, Deurne-Rivierenhof (Antwerpen) dat op 18 augustus 2022 gevonden is door Rens Hendrickx. Mogelijk dat vervolgonderzoek in bosgebieden in België meer vondsten zal opleveren.

DANKWOORD

We danken Brabants Landschap voor het verlenen van de vergunning om onderzoek te mogen doen in Landgoed Annanina's Rust. Edwin Alleijn, directeur Facilitair en Bedrijf Yes We Can Clinics, wordt bedankt voor de toestemming om voormalig Landgoed Groenendael te doorzoeken. Wim de Jong, beheerder van Annanina's Rust verschaftte informatie over beheer. We danken Maico Weites voor het beschikbaar stellen van literatuur en Rens Hendrickx voor het delen van zijn waarneming. Rik Delhem maakte de mooie foto van het verzamelde mannetje.

LITERATUUR

- Colijn, E.O. & J. Burgers 2022. De doodhoutbewonende kevers van Nederland (Coleoptera). – Entomologische Berichten 82: 150-177.
- Cuppen, J.G.M. 2010. Eucnemidae - Schijnkniprotoren. – In: O. Vorst (red.), Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera). Nederlandse Entomologische Vereniging, Leiden: 109.
- Du Chatenet, G. 2017. Phytophagous beetles of Europe vol 1. – N.A.P. Editions, Vitry-sur-Seine: 107-110.
- Ferenca, R. & V. Tamutis 2009. Data on seventeen beetle (Coleoptera) species new for Lithuanian fauna. – New and Rare Lithuania Insect Species: Records en Description 21: 32-39.
- Gerend, R. 2008. Nachweise neuer und bemerkenswerter Käfer für die Fauna Luxemburgs (Insecta, Coleoptera). – Bulletin de la Société des naturalistes luxembourgeois 109: 107-132.
- Haselböck, A. 2005. *Isorhipis melasoides* (Laporte de Castelnau, 1835). – Naturspaziergang.de. [bezocht 21.XI.2022]
- Heijerman, Th. & P. Thomas 2016. *Dromaelus barnabita*, een nieuwe doodhoutkever voor Nederland. – Natuurhistorisch Maandblad 105: 160-165.
- Lohse, G. 1979. 36 Familie: Eucnemidae. – Die Käfer Mitteleuropas 6: 187-201.
- Lompe, A. 2009. Käfer Europas, Eucnemidae. – Coleonet.de. [laatste aanpassing 17.XI.2022]
- Mendel, H., P. Jeffery & M.J. Pledger 2011. *Isorhipis melasoides* (Laporte, 1835) (Eucnemidae) breeding and probably established in the British Isles. – The Coleopterist 20 (2): 41-43.
- Muona, J. 1993. Review of the phylogeny, classification and biology of the family Eucnemidae. – Entomologica Scandinavica, supplement 44: 1-133.
- Muona, J. 1995. The European *Isorhipis* species (Col., Eucnemidae). – Entomologische Blätter 91 (3): 159-164.
- Németh T., B. Laus & B. Tallósi 2017. New distributional data on Elateroidea for Albania, Bulgaria, Croatia, Greece, Macedonia, Montenegro and Serbia (Coleoptera: Elateridae, Eucnemidae). – Folia Entomologica Hungarica 78: 47-56.
- Thieren, Y., K. Smets & N. Warzée 2009. Revision des Eucnemidae de Belgique (Coleoptera). – Lambillionea 109 (4): 1-23.
- Troukes, W., L. Crevecoeur & L. Drumont 2020. *Isorhipis melasoides* (Coleoptera: Eucnemidae) in de Botanische Tuin Jean Massart (Brussels Hoofdstedelijk Gewest). – Phegea 48 (2): 46.

SUMMARY

First record of the false click beetle *Isorhipis melasoides* in the Netherlands (Coleoptera: Eucnemidae)

In May 2022 *Isorhipis melasoides* was discovered for the first time in the Netherlands. One male specimen was collected from the trunk of a dead beech among a small population of *Melasis buprestoides* on an estate near Hilvarenbeek (province of Noord-Brabant). The species is known from several countries in South and Central Europe, but is considered a rare species in most other countries. The larvae of *I. melasoides* develop in dead xylem of mainly beech and alder and adults emerge over a short period of time. The site where the Dutch specimen was discovered resembles the natural habitat: old monumental trees with small dead branches and relatively young dead beech trees. It is uncertain how *I. melasoides* has reached this location or if it might be a relic. It is possible that the species will benefit from the increasing amount of dead wood in nature reserves of Noord-Brabant.

W. Heesters
Tilburg
Mod59hee@gmail.com

K. Verhoogt
Veenendaal
k.verhoogt@live.nl